

PLANLAMADA SOSYAL BİLİMCİNİN DEĞİŞEN ROLÜ: TOPLUMDAN BİRİ OLMAK

Anlı ATAÖV

Alındı: 19.03.2007

Anahtar Sözcükler: kentsel planlama; sosyal bilimciler; katılım.

GİRİŞ

Günümüzde hakim planlama paradigmaları sosyal süreçlerle ilgili varsayımlar üstüne kuruludur. Geleneksel araştırmalar, belli bir zamana ve ortama ait sosyal olguyla ilgili bilginin resmini çizer. Bilgi sosyal süreçlerin bir parçası olarak üretilmez. Mevcut yöntem ve teknikler de toplumsal bilginin daha kapsamlı üretilmesine izin vermez. Bu da gerçek bilgiye dair bilimsel bilginin eksik verilerle oluşmasına neden olur. Böylece, kuram 'tamamlanmamış' bir resmin temeline dayanarak oluşturulmuş olur. Bunun yanında, kuramlar küresel akımlar ve gelişimlerden etkilenir. Yaygın planlama pratiğinde, planlar ise genellikle planlıların yaptığı detaylı bir çalışmayı temel alarak hazırlanır.

Bu durum kuram, araştırma ve pratik hayat arasında önemli ayrımlar yaratır. Geleneksel araştırma gerçek hayatı ve sosyal olguyu tam olarak anlamada yetersiz kalır. Kuram gerçek hayattan kopuk üretildiğinde, planlama bu bilgiyi gerçek hayatta uygulayamadığı için kullanamaz. Oysa gelişen küresel akımlar, gelişimler, pratikler ve doğan toplumsal ihtiyaçlar dikkate alındığında bugünün planlamasında kuram, araştırma ve pratiğin daha yakın bir ilişki içerisinde ele alınması gerekliliği bulunmaktadır. Bu ilişki içerisinde sosyal bilimcinin rolü ise büyük önem kazanmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra estetik değeri öne çıkartan normatif planlama, ekonomik büyümenin giderek önem kazanmasıyla akılcı planlamaya ve son dönemde demokratik ve eşitlik ilkesine dayanan katılımcı planlamaya doğru bir değişim göstermiştir (Ataöv, A., 2007a) (1). Her ne kadar geçen yüzyıldan buyana değişik planlama yaklaşımları belli dönemlere hakim olmuşsa da, bugün bu üç genel yaklaşımın uygulamalarını birlikte görmekteyiz. Farklı küresel akımlar planlama yaklaşımlarını etkilemiş; sonuç olarak planlama araştırma ile farklı düzeylerde ilişkiye girmiştir. Salt estetik doğruyu kabul eden normatif planlama araştırmacıyla hiçbir ilişki kurmazken, rasyonel planlama özellikle ekonomistlerle işbirliği içindedir. Ancak bu yaklaşımda kentsel

1. 1950'lerden sonra farklı planlama yaklaşımları o günün değişim ve gereksinimlerine göre ortaya çıkmıştır. Hakim paradigmalara eleştirel yaklaşımları da beraberinde getirmiştir. Bu yazıda tüm mevcut yaklaşımları ele almak için yer yoktur. Bununla ilgili detaylı bir tarama için yazının şu yazısı gözden geçirilebilir: Ataöv, A. (2006) When spatial planning becomes common knowledge: An action research perspective, *Journal of Planning Literature* (hakemlik sürecinde).

2. Bu yazı yazarın 1999'dan beri eylem araştırmacısı olarak çalıştığı ve/veya yürüttüğü projelerden edindiği kazanım ve bilgi birikimine dayanarak üretilmiştir.

bağlamdaki sosyal ilişkileri araştıran sosyal bilimciyle planlamanın ilişkisi yine zayıf kalmıştır. Bu anlamda, planlama pratiği kapalı bir sistem gibi işler. Sosyal bilimci sosyal gerçeğin dışında bilgi üretir, planlılar ve karar vericiler bu bilgiyi ihtiyaç duyduklarında kullanırlar.

Katılımcı planlama ilgi sahiplerinin planlama sürecine katılımına dayanır. Bu açıdan diğer iki genel, normatif ve akılcı planlama yaklaşımlarına göre daha açık bir sistem önerir. Katılımcı planlama ile ilgili yapılan araştırmalar dil, demokratik diyalog ve güç ilişkilerini irdeler. Bu araştırmalar iletişimin nasıl kurulduğu ve güç ilişkilerinin iletişimi nasıl etkilediğini değerlendirir. Bu yaklaşımı savunan araştırmacılar gerçek planlama süreçlerinin içerisinde yer almayı her ne kadar önemsiyorlarsa da araştırmalarını geleneksel araştırma yöntem ve teknikleriyle yürüttükleri için planlama sürecinin bir parçası olamazlar.

Planlama kentle ilgili bir bilgi üretim sürecidir. Araştırma süreci de bu bilgi üretim sürecinin içerisinde yer alabilir. Gerçek planlama süreci dışında üretilen bilimsel bilgi rastlantısal, isteye bağlı veya duyarlılık derecesine göre kullanılır ya da kullanılmaz. Bilimsel bilgi pratik hayatın diline göre 'çok bilimsel' kaldığı için pratikte kullanılma olasılığı çoğu zaman düşüktür. Bu yüzden, bilimsel araştırma süreci planlama bilgisinin demokratik olarak, yerel söylemlere ve değerlere duyarlı bir içerikte üretilmesi süreciyle birlikte ele alınmalıdır. Bu, sosyal bilimcinin ele alınan bağlamla, geleneksel araştırmacıya kıyasla daha farklı bir ilişkiye girmesini gerektirir.

Bu yazı son yüzyılda araştırmacının planlamadaki değişen rolünü, değişen planlama paradigmaları ve küresel akımlar çerçevesinde değerlendirecektir (2). Bu temele dayanarak, günümüz toplumsal gereksinimleri göz önüne alındığında 'sosyal bilimci planlama pratiği için nasıl daha yakın ve destekleyici bir rol oynayabilir' sorusu bağlamında öneriler getirecektir.

FARKLI PLANLAMA YAKLAŞIMLARIYLA SOSYAL BİLİMCİNİN DEĞİŞEN ROLÜ

Kuramsal planlama tartışmaları planlama pratiği ile her zaman paralellik göstermez. Pratik süreçler, geleneksel araştırma bulgularını ihtiyaç duyarsa ya da 'akademik' bilgiyi kullanmayı tercih ederse, kullanır. Geleneksel araştırma yaklaşımıyla yürütülen araştırma bulguları evrensel doğruları göstererek kuramı desteklemeye yöneliktir. Bu, kuramsal tartışma ve araştırma arasında yakın bir ilişki doğurur; ancak pratik kuram ve araştırmadan kopuk bir şekilde kendi söylemini yaratır.

Farklı planlama yaklaşımları sosyal bilimciyle farklı düzeyde ve yoğunlukta ilişkiye girer. Sosyal bilimcinin planlama sürecindeki sorumlulukları ve rolü buna göre farklılaşır. Yazının bu bölümü genel planlama yaklaşımlarında sosyal bilimcinin değişen rolünü değerlendirecek, bu rollerin kuram, bilim ve pratik ilişkisi açısından ne gibi sorunlar yarattığını ortaya koymaya çalışacaktır.

Hudson (1979), Friedman (1998), Taylor (1999), Archibugi (2004), Hague ve Jenkins (2005) gibi yazarlar planlama yaklaşımlarını gruplandırmışlardır. Taylor'ın *Urban Planning Theory Since 1945* isimli kitabında İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan ve yaygın olan planlama yaklaşımlarının derlemesi, oldukça geniş kapsamlı ve yol göstericidir. Tüm planlama yaklaşımlarını gözden geçirmek bu yazının amacının dışındadır. Bu yazıda, daha genel bir gruplama temel alınarak sosyal bilimcinin değişen rolü incelenecektir. Ataöv (A., 2007) 1945'den sonra yaygın olan yaklaşımları üç

genel planlama paradigması altında toplamıştır: Normatif planlama, akılcı planlama ve katılımcı planlama paradigmaları. Bu yazıda da bu üç genel paradigma grubu esas alınacaktır.

Birinci grup, estetik formu temel alan normatif planlama paradigmasıdır. Bu paradigma sosyal ve kültürel anlamda eşit bir yaşam oluşturmayı amaçlar. Bunu da kent formunun ideal estetik anlayışını vurgulayarak yapmayı hedefler. Bu paradigma fiziksel tasarımın kentsel yapının düzenini yansıtacağını varsayar. Normatif planlamada karar vericiler toplum için en iyi olanı saptarlar, uzmanlar mekânın objektif anlamına uygun bir tasarım üretirler (Zube, Sell and Taylor, 1982). Bu paradigmaya göre plan girdisi ve çıktısı bellidir, toplumsal bir araştırmaya ihtiyaç duyulmaz. Planlama sürecinde sosyal bilimcinin hiçbir rolü yoktur.

Normatif planlama özellikle 1960'larda sosyal bilimciler tarafından sosyal ilişkileri yok saydığı gerekçesiyle eleştirilmiştir (Alexander, 1965; Jacobs, 1961). Sosyal bilimcilerin pratikte yapılan müdahaleleri bilimsel çalışmalarla destekleyerek eleştirmesi doğrudur, ancak bu çalışmalar planlama pratiğinin dışında gelişmiş süreçlerdir. Dolayısıyla süreci daha iyiye doğru etkileme şansı olmamıştır. Yıkım sonucu mahallelerini kaybeden, kentin yoksul bölgelerinde yaşayan topluluklarla ilgili yapılan çalışmalar ilk defa uzman yargısıyla sıradan insanın değerlendirmesinin farklılığını ortaya koymuştur (Gans, 1961, 1962). Bunu başka çalışmalar da izlemiştir (örnek: Purcell, 1986; Groat, 1988; Devlin ve Nasar, 1989), ütopyik vizyonların nasıl yerel bağlamdan uzak geliştirildiğini göstermiştir.

İkinci grup kentin ekonomik ve sosyal özelliklerini dikkate alan akılcı planlama paradigmasıdır. Bu ekonomik büyüme ve gelişimi teşvik eden akılcı planların üretilmesini destekler. Akılcı paradigma, planlamanın odağını ideal form üretmekten en iyi seçimi yapmaya kaydırmıştır. Bu da planlama sürecine hitap eder ve niceliksel modelleme aracılığı ile mevcut sistemin nasıl en fazla beşeri refahı sağlayabileceğini bulmaya çalışır (Faludi, 2000). Böylece bu yaklaşım planlama sürecini sosyal tabandan ayırır (Fainstein, 2005). Akılcı planlama sistemi ve akılcı görüşleri tanımlayan planlama hipotezlerine, deneysel sorduşturmaya ve hipotezlerin eleştirel değerlendirildiği bilimsel araştırmaya dayanır. Bu araştırma yaklaşımı evrensel doğruları bulmaya yönelik olduğu için güçlü olguculuk (*positivism*) ve akılcılık (*rationalism*) temelleri üzerine kuruludur (Flyvbjerg, 2001).

Bu tür araştırmalar mevcut sistemdeki sosyal ve ekonomik değerleri ortaya çıkarmaya çalışır, ancak değişen bağlamsal dinamikleri anlamaya ve iyiye doğru değiştirme konusunda yeterli değildir. Aslında, planlama bağlamsal, politik, sosyal ve ekonomik koşulların değişimini öngörür, yani kendisi de değişimin bir parçasıdır. Buna rağmen, bu yaklaşım planlama sürecini araştırma faaliyetinden ayırdığı için, araştırmacı planlama sürecinin ve sosyal oluşumun içerisinde değildir. Oluşum sürecinden bağımsız olarak bilgiyi toplar, evrensel bilgiye ulaşır, yorumlar ve planlama bilgisine girdi olarak karar vericilerin dikkatine sunar. Ancak, araştırma ve planlama süreçlerinin birbirinden ayrı konularda yapılması iki taraf için geçerli olan söylemler arasında uçurumlar doğurabilir (Bailey, 1992; Fainstein, 2005; Lindblom and Cohen, 1979). Akademik ve pratik diller arasında anlaşmazlıklar oluşur. Bunun yanında, araştırma bilgisi sosyal oluşumun bir parçası olmadığı için gerçek hayat tam anlaşılabilir. Bu sosyal bilimcileri gerçek hayata, gerçek hayatı da sosyal bilimcilere yabancılaştırır.

Üçüncü grup özellikle 1980'lerden sonra hakim olan katılımcı ve işbirlikçi özellikleri vurgulayan planlama paradigmasıdır. Bu paradigma demokrasi,

eşitlik ve sürdürülebilirlik gibi küresel akımları izler. Sadece otoritenin veya uzmanların değil, tüm ilgili grupların karar verme süreçlerine katılımı temeline oturan yeni bir sosyal görüş getirmiştir. Bu yaklaşımla planlama politik bir boyut kazanmıştır. Katılımcı planlama yaklaşımı planlama pratiğinde diğer yaklaşımlara kıyasla kolektif bir devinim yaratır. Kentin farklı ilgi gruplarını biraraya getirerek deneyimlerini ve beklentilerini paylaşmalarını ve beraber ortak bir görüş oluşturmalarını öngörür. Bu yaklaşımla planlama daha açık ve şeffaf bir sürece dönüşür. Katılımcı planlama paradigmasının en yaygın yaklaşımı müzakereci ve işbirlikçi planlamadır (Forester, 1999; Healey, 2004, 2003, 1997). Bunun yanında, pratik tepkisel (Wong, 1998), taahhütçü (Burby, 2003; Godschalk et al., 1994; Innes, 1996; Tekeli and Pınarcıoğlu, 2004) ve stratejik (Albrechts, 2004; Albrechts et al., 2003; Friedmann et al., 2004) planlama yaklaşımları da vardır.

Katılımcı planlama yaklaşımının kuramsal ve bununla uyumlu araştırma odağı iletişim, demokratik diyalog ve güç ilişkileridir (Flyvbjerg, 2002; Forester, 1989; Healey, 1999, 1996; Huxley, 2000). Bu araştırma türü diğer yaklaşımların yararlandığı ya da onlar için geçerli araştırma türünden farklıdır. Bu tür araştırmalar gerçek planlama süreçleriyle ilgilenirler. Ancak sosyal bilimciler gerçek süreçleri bu süreçlerin dışında yer alarak araştırdıkları için araştırma bulguları her zaman tüm gerçeği yansıtmaz. Bu yaklaşımda da sosyal bilimci karar vericiden, plancıdan ya da politika üreticiden farklı bir konumdadır. Gerçek süreçten kopuk ama ona paralel başka bir süreci yönetir. Bu yüzden üretilen araştırma bilgisi planlama bilgisinin bir parçası olmaz.

Son yüzyılda ortaya çıkan ve hakim olan planlama paradigmalarına genel olarak bakıldığında, planlama kuramının küresel akımlarla birlikte anlaşıldığı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, planlama kuram, araştırma ve pratiğin farklı derecelerdeki ilişkilerine göre şekillenmektedir. Bu durum sosyal bilimcinin planlamadaki rolünü ve sorumluluklarını etkilemektedir. Normatif planlamanın sosyal bilimci ile işbirliği bir lüks iken, akılcı planlama kararlarını araştırma bulgularından oluşturulan matematiksel modellere dayandırır. Ancak bu iki tür yaklaşımda araştırma belli bir zaman diliminin resmini çeker, planlamaya girdi olarak sunar. Normatif planlama isterse dikkate alır. Akılcı planlama matematiksel modelleri değerlendirir. Sosyal ilişkilerle ilgili araştırma bulguları bu yaklaşımda her zaman karar üretim sürecine girdi oluşturmaz. Katılımcı planlamada sosyal bilimci katılımcı ve demokratik karar verme sürecini anlamaya çalışır. Bu yönü ile diğer iki yaklaşımdan farklı olarak gerçek sürecin içerisinde gerçek süreçle ilgilenir. Ancak araştırma bilgi üretim süreci, diğer yaklaşımlarda olduğu gibi, bu yaklaşımda da planlama sürecinin bir parçası olmaz. Her üç yaklaşımda sosyal bilimci planlama sürecinin dışında yer alır.

GÜNÜMÜZDE SOSYAL BİLİMCİ'NİN PLANLAMADA KONUMU VE SORUMLULUKLARI NELER OLABİLİR?

Bu yazı farklı planlama yaklaşımlarının, güçlü ve zayıf yanlarına rağmen, farklı bağlamların gerekliliğine ve ihtiyacına göre yararlı olacağını kabul etmektedir. Ancak, her birinin araştırmayla olan ilişkisinin daha güçlü ve birbirine daha faydalı hale gelmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu açıdan, sosyal bilimci planlama süreci içerisinde büyük önem kazanmaktadır. Geleneksel rol ve sorumluluklardan farklı rol ve sorumlulukları alması gerekmektedir. Sosyal bilimci planlamanın pratikte üretilen bilgi ile araştırma ve kuramsal bilginin birbirine uyumlu ve birbiriyle tutarlı olmasını sağlayabilir. Bunu ancak planlama sürecini bir bilgi üretim

süreci gibi yöneterek yapabilir (Ataöv, A., 2006). Eylem araştırması (*action research*) buna imkan veren bir araştırma yaklaşımıdır. Buna göre, eylem araştırmacısı, gerekli donanımlara sahip geleneksel araştırmacıdan farklı olarak, gerçek süreçlerin içerisinde konumlanan ve planlama sürecini bilgi üretim süreci gibi yöneten sosyal bilimcidir.

Eylem araştırması, kuramsal bilginin eylem yoluyla değişimi teşvik eden sosyal kurguların anlaşılmasından üretilebileceğini savunur (Argyris et al., 1985; Dewey, 1976; Lewin, 1943). Başka bir deyişle, bu görüş sosyal olgunun değişim olmadan anlaşılamayacağı varsayımı üzerine kuruludur. Kurt Lewin (1943) tarafından geliştirilen sosyal değişim olgusu eylem araştırmasının kuramsal altyapısını oluşturur. Bu da sosyal bilginin değişim süreci içerisinde üretilebileceğini öngörür. Değişim, bilginin sosyal eyleme dönüştürülmesi ve bunun sonucunda yeni bilginin üretilmesi ile oluşur. Üretilen toplumsal bilgi toplumun kullanabileceği bir şekilde üretilir, üretilen bilgi eyleme dönüşür, eylem yeni bilgiyi üretir, yeni bilgi de tekrar bir girdi olarak bilgi üretim sürecine geri alınır ve yeni eylemi oluşturur. Böylece, yeni bilgi üretimi ve eylem dairesel hareketler halinde değişimi doğurarak ve sürdürerek birbirini takip eder (Dewey, 1976; Greenwood and Levin, 1998; Heron, 1996).

Eylem araştırması, kuramın uygulamaya yön gösterdiği zaman değerli olduğuna dair bir inanış üstüne kuruludur (Greenwood and Levin, 1998, 19). Bu anlayış değişimin kuramı inşa ettiğini savunur. Greenwood ve Levin eylem araştırmasını sosyal yapılanmanın bir parçası olarak bilgi üretim süreci ve başlangıç halinden haklarını elde etmiş bir yönde değişime doğru eyleme geçme durumu olarak açıklamaktadır. Planlama var oldandan daha iyiye doğru yönlennmeyi, yani bir tür toplumsal iyileşmeyi hedefler. Toplumsal iyileşme kolektif hareket etmeyi gerektirir. Bu da birlikte bilgi üretmeye ve üretilen bilginin ışığında yine birlikte harekete geçmeye, varolan durumu daha iyiye doğru değiştirmeye yönlendirir. Bu tür bir bilgi üretim ve eylem süreci birlikte çalışmayı öğrenen, kendi geleceği ile ilgili kontrolü eline alan, kendine ve birbirine güvenen, aktif ve kendi durumunu değiştirmek için eyleme geçebilen bireyleri yetiştirir. Böylece demokratik ve katılımcı bir toplumun oluşumu desteklenir.

John Dewey (1991) demokrasiyi, araştırma biçimi içerisinde, sosyal iyileşmenin süregelen kolektif süreçleriyle ilişkilendirir. Amerikan pragmatizm felsefi okulunu belirgin bir şekilde etkileyen Dewey'nin eylem yaklaşımı eylem araştırmasının da önemli çıkış noktalarındandır. O halde bilgi üretim süreci kolektif sosyal süreçleri tetiklemek, bireyleri aktif hale getirmek, sonuç olarak da demokratik ve katılımcı bir topluma doğru dönüşümü gerçekleştirmek için kullanılabilir. Genel anlamda, bilgi üretim süreci toplumsal iyileşmeye katkıda bulunabilir.

Bunu iki koşulla yerine getirebilir. Birinci koşul, geleneksel araştırmacıdan farklı olarak, eylem araştırmacısının sosyal yapılanma sürecinin içerisinde yer almasıdır. Böylece bilgi üretme sürecinin toplumsal iyileşmeye katkı şansını daha yükselir. İkinci olarak, sosyal bilimcinin bilgi üretim sürecini önceden belirlenmiş bazı ilkelerle yönetmesi gerekir. İlerki bölümde bu iki koşul tartışılacak ve planlama süreci içerisinde değerlendirilecektir.

1. Toplumdan biri olarak Sosyal Bilimci

Planlama sürecini bilgi üretim süreci olarak yönetebilmek ve bunu demokratik bir yaklaşımla gerçekleştirebilmek için sosyal bilimcinin toplumdan biri olarak toplumsal yapılanma sürecinin içerisinde yer alması gerekmektedir. Öncelikle, bu ona toplumsal yapılanma sürecini daha iyi anlama fırsatı verir. İkinci olarak, böyle bir konumdayken toplumsal

yapılanma sürecine, demokratik ilkelere bilgi ve eylem üretme ve sosyal süreçleri daha iyiye doğru şekillendirmek için yön verme şansı edinir. Bilinçli olarak yön vermeye çalışmak dogmatik bir anlam uyandırabilir, ancak bu, demokratikleşmiş bir araştırma süreci sonucunda kollektif olarak üretilen bilimsel bilgiye dayanan bir duruşla ilgilidir. İşbirliği, dayanışma, çeşitliliğin artı değeri, şeffaflık ve ortak görüşün gücünü savunur. Bilim ve deneyimlerimiz bize açık sistemlerin, işbirliği ve dayanışmanın en faydalı toplumsal durumları doğurduğunu söylemektedir.

Sistem teorisi doğanın birbirine sıkıca örülü bağlardan oluştuğunu ve sosyal sistemlerin varolabilmesi için başka sistemlere ve bu sistemler arasındaki doğal süreçlere bağlı olduğunu göstermektedir (von Bertalanffy, 1968). Bu görüş dünyaya bütüncül bir bakış açısıyla bakar. Bunun kabulü ile doğal ve sosyal yaşamın sürdürülebilmesi için sistemler arası bilgi paylaşımı ve işbirliği gibi iletişim araçlarıyla örgütlenmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Alfie Kohn (1986) incelediği 400'ü aşkın araştırmaya dayalı bilimsel araştırmasında işyeri, okul, aile ve oyun sahası gibi toplumsal ortamlarda işbirliğinin genelde iyi sonuç verdiğini, özellikle karmaşık ve sorunlu durumların çözülmesinde çok etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bunu destekleyen başka bilimsel çalışmalar da vardır (örnek: Emery and Trist, 1972; Gray, 1989; Huxham, 1996; Kropotkin, 2004; vb.). İnsan evriminde kültürün oluşmasında da yardımlaşmaya ve işbirliğine dayanan sosyal etkileşim en önemli unsurlardan biridir (Özemesi, 2003). Sosyal etkileşim ortamları bireysel ve toplumsal öğrenmeyi güçlendirir, farklı varoluşlar için değişim süreçlerini tetikler (Greenwood and Levin, 1998). Toplumsal öğrenme ise yenilikçiliğin ve gelişimin sürdürülebilmesi için en gerekli unsurlardan biridir (Asheim, 1995; Emery, 1999; Isaksen, 1997; Lundvall and Johnson, 1994; Uhlin, 2000).

Sosyal bilimci planlama sürecinde yenilikçi ve toplumsal öğrenmeyi destekleyen, bilgi üretmeye ve eyleme dayanan bir süreci yönetmek için asli bir role sahiptir. Sosyal bilimci toplumun sürece katılan diğer fertleri gibi inisiyatifi ele alan bir katılımcı gibi hareket eder. Bilgi üretme sürecini yönetir; iddia sahiplerinin mümkün olduğunca bütüncül olarak temsil edilmelerini sağlar; kuramsal, içeriksel ve yöntemsel olarak bilgiye ve sürece katkıda bulunur. Tekeli (2006) kent planlamasında bireysel kararların ve küçük grupların katılımcı pratiklerinin sorunlar yaratabileceğini ve bu nedenle kararların bilimsel bilgiye dayalı olması gerektiğini savunmaktadır. Tekeli'ye göre, doğal ve tarihi miras, kentin altyapı sistemleri ve kent sisteminin varlığını sürdürmesi için gerekli düzenler kısa erimli güdülere teslim edilmemesi gereken, bilimsel kestirimlere ve teknik akıla dayanarak ele alınması gereken konulardır. Bunu kabulle, sosyal bilimci demokratik planlama sürecine kendi misyonu ile katılır ve yeni toplumsal bilgi üretilirken terk edilmeyecek konuların dikkate alınmasını savunur.

Bu anlayışta, sosyal bilimcinin dışarıdan sorular sorarak toplumla ilgili toplum bireylerinden bilgi toplaması ve topladığı bilgiyi kendi yorumuyla derlemesi yanlı ve yetersiz kalır. Sosyal bilimcinin etik sorumluluğu toplumsal yapılanmaya bilgi aktarmak olmalıdır. Bunu, yapılanmanın bir parçası olarak, kollektif sürecin demokratik, kişisel ve toplumsal öğrenmeyi tetikleyici bir şekilde yürütülmesini temin etmeye çalışarak ve toplumun bu üretilen bilgi ile daha iyi bir konuma gelmesini sağlayarak yapabilir. Bu konumu ile, sosyal bilimci bilimsel bilginin üretildiği topluma karşı farklı bir etik sorumluluk içerisindedir. Üretilen bilgiyi sadece kendisi ya da "uzmanlar" tarafından anlaşılabilir şekilde sunmaz. Bunun yerine,

üretilen bilginin toplumsal yapılanmaya katkı sağlayabilecek biçimde topluma geri dönüşünü garantiler.

2. Süreçsel İlkeler

Sosyal bilimci planlama sürecini bilimsel bilgi üretim süreci gibi yönetirken genel olarak üç ilkenin hayata geçmesini sağlamalıdır. Birincisi, ilgili iddia sahiplerinin bilgi üretim sürecine katılımıdır. İkincisi, bilginin eyleme dönük olarak ve yeni eylemi tetikleyecek biçimde üretilmesidir. Üçüncüsü ise iddia sahiplerinin sürece ve süreç boyunca üretilen yeni bilginin eyleme dönüşmesi için taahhütlerinin alınmasıdır. Bu ilkeler son yıllarda kentsel planlama alanında eylem araştırma yaklaşımıyla yürütülmüş ya da yürütülmekte olan projelere dayanarak oluşturulmuştur. Bu projelerden bazıları Sivil Toplum Geliştirme Merkezi'nin (STGM) yerel yönetimler ve sivil toplum işbirliği projesi kapsamında Nevşehir'in Kaymaklı ilçesinde halen yürütülmekte olan katılımlı planlama projesi; Kocaeli'nde 2003'de Kocaeli Sanayi Odası tarafından başlatılan ve koordine edilen Katılımlı Kocaeli Kent Vizyonu çalışması (Ataöv, 2007b); 1995'de Ege Ekonomisini Geliştirme Vakfı (EGEV) ve Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) işbirliği ile başlatılan ve yürütülen Ege Bölgesel Stratejik Planlama projesidir (EGEV, 1996).

Eylem araştırması üzerine yazılarda vurgulandığı gibi (örnek: Gaventa and Cornwall, 2002; Greenwood and Levin, 1998; Reason and Bradbury, 2001), bu yazı da katılımın demokratik sürecin geliştirilmesinde zorunlu bir öge olduğunu savunmaktadır. Katılım, planlamanın bilgi üretim sürecinin yönetilmesi için gerekli **birinci** koşulu oluşturur. Ayrıca, sürdürülebilirlik için de bir koşuldur. Bu, ilgili iddia sahiplerin katılımı yoluyla beraber üreterek öğrenmeyi teşvik eden bir sürecin yaratılmasını gerektirir. Greenwood ve Levin (1998) katılım kavramını demokrasi ve kişinin kendi yaşam şartları üzerinde kontrol kurması ilişkisiyle açıklar. Pateman (1970) katılımı iş hayatında katılımcı demokrasinin gelişimi kapsamında demokratik toplumsallaşma sürecinin makinesi olarak irdeler. Azami derecede katılım derecesini "tam katılım" olarak tarif eder; bunu da demokrasi ile eşit görür. Tam katılım karar verme süreçlerinde yöneticinin çalışanlarla eşit söz hakkı tanınması durumudur. Arnstein (1969) bunu planlamanın karar verme süreçlerinde vatandaşın kontrolü olarak tanımlar.

Akılcı planlama pratikte birçok kentte halen hakim yaklaşım olmasına rağmen, devletin merkezi konumunu giderek kaybettiği gözlenmektedir. Devletin işlevsel akılcılığı yönetişimin dilsel akılcılığına dönüşmektedir (Tekeli and Pınarcıoğlu, 2004). Bu, politikaların uygulanmasında, kamu ve özel sektör iddia sahiplerinin ve sivil toplum temsilcilerinin yer almalarını, etkileşim ihtiyacını ve işbirliği için sosyal sermaye ihtiyacını gerektirir. Türkiye'de özellikle 1990'ların ikinci yarısından sonra Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütler yönetişim (*governance*), güçlendirme (*empowerment*), toplumsal sermaye (*social capital*) ve hizmette halka yakınlık (*subsidiarity*) gibi kavramları kalkınmanın temel kavramları olarak kullanarak yerel ve merkezi kurumlarla işbirliği içerisinde yürüttükleri projelerde katılım anlayışının uygulanmasına katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca, AB ile üyelik müzakerelerinin başlatılması çabaları ve 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen Habitat II kongresi Türkiye'de katılım anlayışının yerel yönetim alanında uygulanmasına hız kazandırmıştır.

Katılım anlayışının ülkemizde yerel yönetimde kabul görerek yaygınlaşmasını sağlayan bir gelişim 1996'da İstanbul'da düzenlenen

Habitat II toplantısı sonucunda üretilen Ulusal Eylem Planı'dır (United Nations, 1996). Ulusal eylem planı, sürdürülebilir insan yerleşmelerinin gelişimine bir kılavuz niteliği taşımaya amaçlayan Yerel Gündem (YG) 21 eylem programını üretmiştir. Plan yerel yönetimlerin karar verme süreçlerinde yerel iddia sahiplerine danışmalarını ve yerel stratejileri geliştirirken ortak bir görüşe ulaşmalarını öngörür. Bugün elliden fazla yerel yönetim YG 21 yapısını kurmuştur. Ancak, bu yapı 2004'e kadar karar verme süreçlerini yasal olarak doğrudan etkileme yetkisine sahip değildi. Yerel yönetimler YG 21'e yerel konularla ilgili danışmaktaydı. Karar verme yetkisi yine yerel yönetimlerindi.

2004 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2005 yılında yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5301 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile yerel yönetimlerin mekansal ve kurumsal stratejik planların yerel aktörlerin katılımıyla üretilmesini şart koşmuştur. Yeni yerel yönetim kanunları her ne kadar karar verme süreçlerine tam katılım ile ilgili belirsiz ifadeler içeriyor olsa da, yerel yönetim süreçlerine katılımı bir şekilde somut yaptırımlarla öngörmektedir. Bunun en önemli göstergesi, yeni Belediye Kanunu'nun 76'ncı Maddesi kent vizyonu ve stratejilerinin oluşturulma sürecinde YG 21 altında oluşan Kent Konseyleri ile işbirliğinin yapılmasını istemesidir.

Yine 1990'lardan sonra Avrupa Birliği ve uluslararası kuruluşların desteği ile veya kendi inisiyatifi ile hızlanan sivil hareket de halk katılımını kent yönetiminde desteklemiştir. Sivil kuruluşlar toplum ve devlet arasındaki diyalogu kurmak konusunda önemli bir role sahiptir. Sivil kuruluşların kurulma amacı, kuramsal olarak aynı ilgi veya sorunu paylaşan kişilerin biraraya gelerek kurumsal bir yapı altında birleştikleri konu ile ilgili faaliyet göstermeleridir. Karar verme süreçlerindeki güç farklılıklarının ve azınlık veya çoğunluk bir grubun baskın olma durumunu reddeder. Tekeli (2006) kamusal hizmeti topluma sunan sivil kurumlarla temsili yönetim üzerinde baskı grubu oluşturan kurumları birbirinden ayırır. Bu tür varolan esnaf, sanayici veya işçi gibi güç grupları, kendi kamusal mekanlarında bir konu etrafında biraraya gelerek ve sosyalleşerek kamusal hizmetlerini topluma sunan sivil oluşumlardan farklıdır. Bugün ülkemizde 112 bin tane sivil toplum kuruluşu kayıtlıdır (Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2007). Bunların 84 bini aktif haldedir. 12 bin tanesi lokal açmak için kurulmuş dernekler; 10-12 bin kadarı da cami yaptırmak için kurulmuş derneklerdir. Bir o kadar da spor klüpleri vardır. Bunlar elendiğinde sivil değerlere göre işleyen 4-5 bin tane sivil toplum kuruluşu ve derneği kalmaktadır. Her ne kadar bu toplam sivil kuruluşlarının yanında az bir sayıyı ifade ediyorsa bile, bugün Türkiye'deki aktif yurttaşlık ve buna uygun örgütlenme gelişim süreci içerisinde olumlu bir ilerleme olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye'deki bu gelişmeler katılım anlayışının yerel yönetim ve planlama alanlarında giderek daha fazla önem kazanmasına ve yaygınlaşmasına destek olmaktadır. Karar vericilerin, bilim adamlarının ve akademisyenlerin bunu göz ardı etmesi, çabalarının gerçek hayattan kopuk, uygulanabilirliği ve topluma faydası sorgulanabilecek türde olmaya götürebilir. Bu yüzden, planlamada sosyal bilim ilgili yerel iddia sahiplerinin katılımı ile gerçekleştirilmelidir.

Planlamanın bilimsel bilgi üretim süreci gibi yönetilmesi için gerekli **ikinci** koşul, bilginin eyleme dönük ve yeni eylemi tetikleyecek biçimde üretilmesi ile ilgilidir. Eylem anlayışı planlama yazınında iki şekilde ele

alınmıştır. Birincisi eylemi araştırma ögesi olarak irdelemiştir. İkincisi eylemi değişimin gerekli koşulu olarak görmektedir. Örneğin, Geertz (1983) eylemin oluşumunu plan üretme sürecinde dil, metaforlar ve imgelerin anlamını araştırarak incelemiştir. Mandelbaum (1996) planlama aktörlerini ve pratiklerini konuşma biçimlerine, mesleki ayinsel yaklaşımlara, örtülü protokollere ve ilişkisel stratejilere bakarak araştırmıştır.

Bu araştırmalar gerçek dünyadaki söylem sanatını inceler, ancak eylemin sosyal olgu ve değişimi ile olan bağlantısının üzerinde durmaz. Değişim ilgili grupların kendi durumlarını değiştirmek için yapacakları eyleme bağlıdır. Eylem araştırmasının da dayandığı temel kavramlardan biri budur (Greenwood and Levin, 1998). Planlama süreçlerinde, genelde farklı ilgi gruplarının görüşleri alınsa bile, belirtilen görüşleri dikkate alarak veya almayarak kararları eyleme dönüştüren yerel yönetimlerdir. Diğer ilgi grupları öneri geliştirirler, davalarını savunurlar. Bu yüzden farklı ilgi grupların menfaatini içeren kararların bir kısmı uygulanır, diğerleri uygulanmaz. Oysa, 'konuşma düşünmenin bir parçasıdır; dinlenilme görüşlerin diğer görüşlerle ilişkilendirilmeleridir; eylem vatandaşın gücünü inşa eder' (Ataöv, T., 2006). Bu yüzden, planlama sürecinde eylem ve ilgili iddia sahipleri biraraya getirilmelidir (Tekeli and Pınarcıoğlu, 2004).

Eylemin oluşması için yeni bilginin eyleme dönük bir şekilde üretilmesi gerekmektedir. Buna göre, sosyal bilimci planlama sürecini toplumun eyleme dönüştüreceği şekilde, yani sürece katılan iddia sahiplerinin eyleme dönüştürebileceği şekilde bilginin üretilmesine yönelik bir süreç gibi yönetmelidir. Planlama, pratik düşünce ile sosyal olarak kurgulanan anlamın birleşmesiyle toplumun daha iyiye doğru değişmesini destekleyebilir. Böyle bir süreç, bilginin eyleme dönük olarak üretilmesini, üretilen bilginin sürece veri olarak girerek yeni bir eylemi üretmesini gerektirir (Gustavsen et al., 2001). Bu durumda, üretilen yeni toplumsal bilgi mevcut durumu değerlendirmeden öte toplumun değişimini tetikleyecek eyleme dönük bilgiyi üretmeyi hedefler.

Üçüncü koşul, ilgili iddia sahiplerinin değişim sürecine ve üretilen ortak bilginin hayata geçirilmesine taahhütünün sağlanması ile ilgilidir. Sosyal bilimci planlama sürecini iddia sahiplerin ortak toplumsal bilgiye ve kolektif toplumsal iyileşme sürecine taahhütünü kuvvetlendirecek biçimde yönetmelidir. Bu, kendine yararlı demokratik bilgiyi beraber üreten ve eyleme geçebilen bir toplumun sürdürülebilirliğini de destekler. Taahhüt planlama alanındaki bilim adamlarının da üzerinde durduğu bir kavramdır. Bazı yazarlar katılımın karar uygulamadaki taahhütü ve güvenilirliği artırmada etkili bir araç olduğunu söyler (Burby, 2003; Innes, 1996). Diğerleri katılımı plan üretiminde sahiplilik duygusunu yaratması ilişkisi içerisinde tartışır (Wondolleck and Yaffee, 2000).

Planlama toplumsal iyileşme süreci gibi görüldüğünde, ilgili iddia sahiplerinin eyleme taahhütü hayati bir koşuldur. İddia sahipleri alınan ortak kararların hayata geçirilmesine taahhüt etmezlerse bilgi düşünceden ve paylaşımdan öteye gidemez. Vatandaşın güçlenmesi ve kendi geleceğinin kontrolünü eline alması için taahhütlerin alınması gereklidir. Bu, her faaliyet ile ilgili iddia sahibinin beraber ele alınmasını gerektirir (Tekeli and Pınarcıoğlu, 2004). Bu yaklaşım doğrultusunda, sosyal bağların ve iletişiminin kurulabileceği ve sürdürülebilirlik kazanabileceği bilgi üretim platformları oluşturulabilir. Sosyal bilimci bu platformların oluşmasını tetikleyebilir ve gelişimine destek olabilir. Bilgi paylaşımı ve ortak bilginin

beraber üretilmesiyle desteklenecek bu toplumsal öğrenme ortamları zaman içerisinde kendi kendini yöneten sosyal süreçler halinde toplumsal işlevselliğini devam ettirebilir. Bu süreçlerin sürdürülebilirliği bağlamında ilgili iddia sahiplerinin üretilen bilgiye katılımı ve bu bilginin hayata geçirilmesinde aldığı aktif rol çok önemlidir.

SONUÇ

Bugünün toplumsal beklenti ve ihtiyaçlarına, toplumdan kopuk ve dışarıda bilgi üreten geleneksel sosyal bilimci cevap verememektedir. Planlama mekansal, sosyal, ekonomik ve örgütsel boyutlardaki müdahalelerle toplumsal iyileştirmeyi amaçlıyorsa, araştırma süreci bu sürece katkıda bulunabilir. Gerçek hayattan kopuk ya da gerçek hayatta ilgili kısıtlı bir resmi tanımlamayı amaçlayan araştırma çalışmalarının, toplumsal yapılanma sürecine girdi oluşturma şansı çok düşüktür. Bu bir yandan gerçek hayattaki iddia sahipleriyle sosyal bilimci arasındaki dil farkından, öte yandan gerçek hayat süreçlerinin politik ve yaklaşım farklılıklarından dolayıdır. Gerçek süreçlerin araştırma ile işbirliği yetersizliğini giderici en etkili yollarından biri, gerçek planlama süreçlerinin yeni toplumsal bilgi üretim süreçleri gibi yönetilmesidir. Bunu da en etkili eylem araştırması yaklaşımıyla yapmak mümkün olabilir. Bu, sosyal bilimcinin toplumdan biri gibi gerçek toplumsal yapılanma süreçlerinde yer almasını ve ilgili iddia sahiplerinin, bilgi üretim sürecine katılımını ve taahhütlerini, bilginin eyleme dönüşmesini, bu sayede toplumun daha iyiye doğru değişimini destekleyen bir rol üstlenmesini gerektirir.

KAYNAKLAR

- ALBRECHTS, L. (2004) Strategic (spatial) planning reexamined, *Environment and Planning B: Planning and Design* (31) 743-758.
- ALBRECHTS, L., HEALEY, P. and KUNZMANN, K. R. (2003) Strategic spatial planning and regional governance in Europe, *Journal of the American Planning Association* (69:2) 113-129.
- ALEXANDER, C. (1965) A city is not a tree, *Architectural Forum* (122:1) 58-61.
- ARCHIBUGI, F. (2004) Planning theory: reconstruction or requiem for planning? *European Planning Studies* (12:3) 425-445.
- ARGYRIS, C, PUTNAM, R. and McCLAIN, S. D. (1985) *Action Science: Concepts, Methods, and Skills for Research and Intervention*, Jossey-Bass, San Francisco.
- ARNSTEIN, S. R. (1969) A ladder of citizen participation, *Journal of the American Institute of Planners* 35 (July) 216-224.
- ASHEIM, B. T. (1995) Industrial districts and learning regions: a condition for prosperity? STEP - report no. 3, Oslo. Ayrıca: *European Planning Studies* (4:4) 1996, 379-400.
- ATAÖV, A. (2007a) When spatial planning becomes common knowledge: An action research perspective, *Journal of Planning Literature* (hakemlik sürecinde).
- ATAÖV, A. (2007b) Constructing co-generative search processes: Re-thinking urban planning / making urban plans actionable, *European Planning Studies* (basılacak).

- ATAÖV, T. (2006) Democracy, values and institutions: the essentials vs. the formality, *World Symposium on 'The Prospects for Democracy'* de sunulmuş bildiri, New York.
- BAILEY, M. T. (1992) Do physicists use case studies? Thoughts on public administration research, *Public Administration Review* (52:1) 47-54.
- von BERTALANFFY, L. (1968) *General System Theory: Foundations, Development, Applications*, George Braziller, New York.
- BURBY, R. J. (2003) Making plans that matter: Citizen involvement and government action, *Journal of the American Planning Association* (69:1) 33-49.
- DEVLIN, K. and NASAR, J. L. (1989) The beauty and the beast: Some preliminary comparison of 'high' versus 'popular' residential architecture and public versus architect judgment of same, *Journal of Environmental Psychology* (9) 333-344.
- DEWEY, J. (1991) *Logic: The Theory of Inquiry*, Southern Illinois University Press, Carbondale.
- EGEV (1996) *Ege Bölgesi Stratejik Planlama Raporu*, EGEV, İzmir.
- EMERY, M. (1999) *Searching: The Theory and Practice of Making Cultural Change*, John Benjamins, Amsterdam.
- EMERY, F. E. and TRIST, E. L. (1972) *Towards a Social Ecology: Contextual Appreciation of the Future in the Present*, Plenum Press, London and New York.
- FAINSTEIN, S. S. (2005) Planning theory and the city, *Journal of Planning Education and Research* (25:2) 121-130.
- FALUDI, A. (2000) Performance of spatial planning, *Planning Practice and Research* (15:4) 299-318.
- FORESTER, J. F. (1999) *The deliberative practitioner: Encouraging Participatory Planning Processes*, MIT, Boston, MA.
- FORESTER, J. F. (1989) *Planning in the Face of Power*, University of California, Berkeley, CA.
- FRIEDMANN, J. (1998) Planning theory revisited, *European Planning Studies* (6:3) 245-254.
- FRIEDMANN, J. et al. (2004) Strategic spatial planning and the longer range, *Planning Theory and Practice* (5:1) 49-67.
- FLYVBJERG, B. (2002) Bringing power to planning research: One researcher's praxis story, *Journal of Planning Education and Research* (21:4) 353-366.
- FLYVBJERG, B. (2001) *Making Social Science Matter: Why Social Inquiry Fails and How It Can Succeed Again*, Cambridge University, Cambridge.
- GANS, H. (1962) *The Urban Villagers: Group and Class in the Life of Italian-Americans*, Free, New York.
- GANS, H. (1961) Planning and social life: Friendship and neighbour relations in suburb communities, *Journal of the American Institute of Planners* (27:2) 134-40.

- GAVENTA, J. and CORNWALL, A. (2002) Power and knowledge, in P. Reason and H. Bradbury, eds., *Handbook of Action Research: Participative Inquiry and Practice*, Sage, London; 70-80.
- GRAY, B. (1989) *Collaborating: Finding Common Ground for Multiparty Problems*, Jossey-Bass Inc. Publishers, San Francisco.
- GREENWOOD, D. J. and LEVIN, M. (1998) *Introduction to action research: Social Research for Social Change*, Sage, California.
- GUSTAVSEN, B., HÅKON F. and OSCARSSON, B. (2001) *Creating Connectedness: The Role of Social Research in Innovation Policy*, John Benjamins, Amsterdam.
- HAGUE, C. and JENKINS, P. (2005) *Place Identity, Participation, and Planning*, Routledge, London.
- HEALEY, P. (2004) Creativity and urban governance, *Policy Studies* (25:2) 97-102.
- HEALEY, P. (2003) Collaborative planning in perspective, *Planning Theory* (2:2) 101-123.
- HEALEY, P. (1999) Institutional analysis, communicative planning, and shaping places, *Journal of Planning Education and Research* (18:2) 111-21.
- HEALEY, P. (1997) *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*, Macmillan, Basingstoke.
- HEALEY, P. (1996) The communicative work of development plans, in S. J. Mandelbaum, L. Mazza, and R. W. Burchell, eds., *Explorations in Planning Theory*, The State University of New Jersey, Rutgers, NJ; 263-288.
- HERON, J. (1996) *Co-operative Inquiry*, Sage, London.
- HUDSON, B. M. (1979) Comparison of current planning theories: Counterparts and contradictions, *Journal of the American Planning Association* (October) 387-398.
- HUXHAM, C. (ed.) (1996) *Creating Collaborative Advantage*, Sage, London.
- HUXLEY, M. (2000) The limits of communicative planning, *Journal of Planning Education and Research* (19:4) 369-377.
- KROPOTKIN, P. A. (2004) *Mutual Aid: A Factor of Evolution*, Kessinger Publishing.
- INNES, J. E. (1996) Planning through consensus building: A new view of the comprehensive planning ideal, *Journal of the American Planning Association* (62) 460-472.
- ISAKSEN, A. (1997) Regional clusters and competitiveness: the Norwegian case, *European Planning Studies* (5:1) 65-77.
- GEERTZ, C. (1983) *Local Knowledge: Further Essays in Interpretive Anthropology*, New York.
- GODSCHALK, D. R. et al. (1994) *Pulling Together: A Planning and Development Consensus-Building Manual*, Urban Land Institute, Washington, DC.

- GROAT, L. N. (1988) Contextual compatibility in architecture: An issue of personal taste? in Jack L. Nasar, ed., *Environmental Aesthetics: Theory, Research, and Application*, 228-256, Cambridge University, New York.
- JACOBS, J. (1961) *The Death and Life of Great American Cities*, Penguin, Harmondsworth.
- KOHN, A. (1986) *No Contest: The Case Against Competition*, Houghton Mifflin Co.
- LEWIN, K. (1943) *Revolving Social Conflicts* Harper, New York.
- LINDBLOM, C. E. and COHEN, D. K. (1979) *Usable Knowledge: Social Science and Social Problem Solving*. Yale University Press, New Haven.
- LUNDEVALL, B. Å. and JOHNSON, B. (1994) The learning economy, *Journal of Industry Studies* (1:2) 23-42.
- MANDELBAUM, S. (1996) Introduction: The talk of the community, in S. Mandelbaum, L. Mazza, and R. Burchell, eds., xi-xix, *Explorations in Planning Theory*, Rutgers, New Jersey.
- ÖZESMİ, U. (2003) Doğa ile savaş ve barış: Ekolojik yaşamın ilkeleri, *Buğday* (21) 16-18.
- PATEMAN, C. (1970) *Participation and Democratic Theory*, The University Press, Cambridge.
- PURCELL, A. T. (1986) Environmental perception and affect: A schema discrepancy model, *Environment and Behavior* (18) 3-30.
- REASON, P. and BRADBURY, H. (2001) *Handbook of action research*, Sage, London.
- SİVİL TOPLUM GELİŞTİRME MERKEZİ (2007) E-kütüphane (24 Kasım 2005'de STGM'nin web sayfasından alındı: <http://www.stgm.org.tr/>)
- TAYLOR, N. (1999) *Urban Planning Theory Since 1945*, Sage, London, UK.
- TEKELİ, İ. (2006) Bir demokrasi projesi olarak kent planlama, *Sivil Toplum Dergisi*, n: 16.
- TEKELİ, İ. and PINARCIOĞLU, M. (2004) Commitment model for regional planning: How to unlock frozen gears of stagnant regions, in T. Gök and T. Marszai, eds., *Urban and Regional Development: Concepts and Experiences*, Academy of Sciences, Warszawa; 9-28.
- UNITED NATIONS (1996) *Habitat Agenda and İstanbul Declaration: Goals and Principles, Commitments and Global Action Plan*, United Nations Conference on Human Settlements (Habitat II), İstanbul.
- UHLIN, Å. (2000) The concept of learning within the systems of innovation approaches, *Concepts and Transformation* (5:3) 283-319.
- WONDOLLECK, J. M. and STEVEN L. Y. (2000) *Making collaboration work: Lessons form innovation in natural resource management*, Island Press, Washington, DC.
- WONG, C. (1998) Old wine in a new bottle? Planning methods and techniques since 1990's, *Planning Practice and Research* (13:3) 221-236.

Received: 19.03.2007

Keywords: urban planning; social scientists; participation.

THE CHANGING ROLE OF SOCIAL SCIENTISTS IN URBAN PLANNING: TO BECOME A PROACTIVE PARTICIPANT IN RESEARCH

In this paper, by reviewing urban planning paradigms since World War II, I demonstrate how the role of social scientists has changed in accordance with global trends, theoretical argumentation in planning and the relationship of research with practice. I do this in reference to three general planning approaches, including physical, rational, and participatory. Then, I display how social scientists can transform real life planning processes into a change process through scientific inquiry. Social scientists can take an active role in planning as a proactive participant. They can moderate planning processes as a process of knowledge generation with the participation of local stakeholders. This can contribute to enhancing reflexive and dialogue-based, democratic, socially sound, and effective planning. This kind of 'insider' position of social scientists calls for two main strengths in the generation of scientific knowledge. First, social scientists can develop a more complete map about real life processes when they are a part of those processes. This position can allow them to understand the local knowledge 'in' the process rather than to produce knowledge about the process 'outside' the process. Secondly, social scientists can contribute to reconstructing and moving the community's situation forward toward a better state. Social scientists who take an insider position in planning should ensure the fulfillment of three conditions in the process of knowledge generation in planning. The first condition is the participation of interested stakeholders. Shared local knowledge should reflect all interests in the community. The second condition plays the role of serving as a catalyzing factor in the generation of actionable knowledge and in taking an action. The third condition fosters the commitment of local stakeholders in the process as well as in the collectively generated local decisions as a result of this process.